

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(12), 2023

Мукачево

с. 21-22].

Отже, враховуючи описане вище можна зробити висновок, що психопрофілактична робота є одним із базових компонентів у діяльності практичного психолога. Вона дозволяє оцінити наскільки є поширеною проблематика виникнення та розвитку психічних розладів населення, зокрема тривожних, а також забезпечує їхнє попередження та своєчасне виявлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігун Н. І. Профілактична робота в практичній психології: навчально-методичний комплекс дисципліни / Н. І. Бігун. – Кам'янець-Подільський: Медобори, 2006, 2011. – 96 с.
2. Галецька І. Критерії психологічного здоров'я / І. Галецька // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 2007. – Вип. 10. – С. 317–328.
3. Орос М. М. Генералізований тривожний розлад особистості / М. М. Орос, Р. Ю. Яцинин. – Ужгород: Ужгородський національний університет. – С. 47–52.
4. American Psychiatric Association. Personality Disorders. – Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. – Fifth ed. – 2013.
5. World Health Organisation. The ICD-10 Classification of Mental and Behavioral Disorders. Diagnostic criteria for research. – Geneva.

УДК 378.013.78:17.022.1:378.011.3-057.87(045)

Барчій М.С.,
старший викладач,
Мукачівський державний університет
Воронова О.Ю.,
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
Пензелик В.С.,
здобувач вищої освіти ОС Магістр,
спеціальність 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У даній статті розглянуто проблему ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. Проаналізовано стан дослідженості проблеми ціннісних орієнтацій студентської

молоді, уточнено зміст ключових понять дослідження та визначено особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, інструментальні цінності, термінальні цінності.

This article examines the problem of value orientations of modern student youth. The state of research on the problem of value orientations of student youth was analyzed, the content of the key concepts of the study was specified, and the features of value orientations of student youth were determined.

Keywords: values, value orientations, instrumental values, terminal values.

Проблема ціннісних орієнтацій займає чільне місце в сучасній науковій літературі – філософській, аксіологічній, соціологічній, психологічній, педагогічній. Особливий інтерес викликає вивчення змін, що відбуваються в свідомості сучасної студентської молоді, оскільки саме для неї характерна неминуча переоцінка життєвих цінностей. Водночас важливим залишається й розуміння структури життєвих цінностей студентської молоді та вивчення шляхів їх формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що у сучасних наукових розвідках доволі часто розглядається тематика ціннісних орієнтацій молоді, обговорюються та виносяться на дискусії різноманітні сторони цієї проблеми. Проблему формування ціннісних орієнтацій у вищій освіті висвітлено в низці праць сучасних вітчизняних і зарубіжних авторів: І. Беха, Н. Бондар, Г. Головних, П. Гнатенка, Г. Костюка, В. Огнев'юка, В. Піддубного, Є. Подольської, А. Ручки, В. Сагатовського, Л. Столовича, Н. Ткачової, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка, В. Шубіна, М. Рокич [2].

Система цінностей суспільства сьогодні перебуває у центрі уваги вчених різних галузей науки, освіти і культури. Саме поняття «цінність» досі не має однозначного визначення. І. Бех зазначає, що людські цінності завжди є фактом бажання, а їх виховання тотожне їх переживанню, кожна особисто вироблена цінність поза переживаннями взагалі неможлива [1]. Т. Бутківська наголошує, що цінності – це системотворче ядро програми, задуму, діяльності й духовного життя людини [2].

У психології ціннісні орієнтації особистості, цінності, які складають її структуру і зміст, поділяють на дві основні групи (М. Рокич) з точки зору цілей і завдань, яким слугує та чи інша цінність. Першу групу складають цінності – цілі (термінальні цінності), другу – цінності-засоби (інструментальні). Найголовнішими є термінальні цінності – це основні цілі людини, так як відображають довгострокову життєву перспективу. Термінальні цінності визначають сенс життя людини, вказують, що для неї є особливо важливим, значущим, цінним.

В умовах соціальних змін у нашій країні, коли формуються нові стандарти життя, відбувається переорієнтація цінностей і створюються нові вимоги до особистості, юнаки та юнки є особливо чутливими до цих змін, що є визначальними соціальними чинниками їхнього подальшого особистісного та професійного самовизначення та інтеграції їх у спільноту дорослих людей. Рання юність – це віковий період, коли утверджується світогляд, критично переосмислюються цінності, орієнтації, установки, в тому числі відбувається становлення емпатійності, професійного самовизначення тощо [4].

Сьогодні вчені визначають молодь як соціально-демографічну групу суспільства, що виділяється на основі сукупності характеристик, особливостей соціального становища й обумовлених тими або іншими соціально-психологічними властивостями, які визначаються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в нашому суспільстві [3].

Формування ціннісних орієнтацій у студентів виникає під впливом різноманітних факторів. Такі чинники як сім'я, група однолітків, навчальний заклад, література, культура, засоби масової інформації формують в особистості певний світогляд, норми та цінності. Формування ціннісних орієнтацій студентів передбачає усвідомлення ними необхідності повсякденної роботи над собою, а саме: пізнання та самопізнання, активність у саморозвитку та самовираженні, побудову системи цінностей та ідеалів, гуманістичне ставлення до людей, людяність, активність, здатність до творчої діяльності.

Вища освіта є однією з найбільш значущих сфер навчально-професійної діяльності молоді та має потужний потенціал у сфері формування ціннісного світу студентства.

Основою формування світогляду сучасної молоді є соціальні цінності - узагальнені уявлення про мету і норми поведінки. Ціннісні орієнтації молоді формуються в процесі соціалізації під час засвоєння нових знань та соціально-психологічного досвіду і виявляються у цілях, інтересах, переконаннях, спілкуванні і діяльності особистості. Реалізуються вони у процесі життєдіяльності та підтверджуються або відкидаються життєвим досвідом. Саме в ранньому юнацькому віці закріплюються та конкретизуються уявлення про зміст і форми поведінки певного гендеру. Формування гендерної ідентичності відбувається під впливом тих цінностей, що транслюються суспільством до особистості як до представника певної статі. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження відмінностей ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Нами було здійснено дослідження ціннісних орієнтацій на базі Мукачівського державного університету. Загальна вибірка респондентів складала 30 осіб, здобувачі вищої освіти – спеціальності 053 «Психологія», серед усіх досліджуваних 18 осіб жіночої статі та 12 осіб чоловічої статі.

Відмітимо, що для проведення дослідження з метою визначення і вивчення життєвих цінностей здобувачів нами було використано наступні методики: методика «Маскуліність-Фемінність» (С. Бем), методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч), методика «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (С. Бубнова).

Результати емпіричного дослідження відображають певні гендерні відмінності ціннісних орієнтацій здобувачів. Аналізуючи отримані результати ми можемо констатувати, що 47% групи складають юнаки, 37% з яких є маскулінно спрямованими. Більшій частині здобувачів чоловічої статі притаманні такі форми поведінки за Бем, як наполегливість, незалежність, віра у себе, здатність до лідерства та ін. Ступінь представлення у шкалі фемінності

не є вираженим, оскільки тільки 10 % юнаків є фемінно спрямованими, що може бути зумовлене зміною ролей у суспільстві. Наприклад, сучасні чоловіки приймають участь у вихованні дітей та займаються жіночими видами побутової діяльності.

Масова орієнтація молодих чоловіків та жінок на економічну незалежність, кар'єру та успіх посилює протиріччя гендерних уявлень, роблячи їх все менш здатними пом'якшити конфлікти, які переживають сучасні люди, конфлікти між переконаннями, культурними нормами, стереотипами мужності та жіночності – та індивідуальним досвідом.

Для маскулінно спрямованих досліджуваних респондентів притаманні майже всі цінності, що характеризують їх гендер, вони є незалежними, самодостатніми, орієнтованими на справи, індивідуалістичні, етичні, прагнуть до професійної самореалізації. Фемінно спрямовані респонденти здатні до самовіддачі, альтруїстичності, орієнтовані на спілкування, на особисте життя, особливо сімейне.

За допомогою кореляційного аналізу виявлено позитивний кореляційний зв'язок шкали «Фемінність» з наступними шкалами: «Допомога та милосердя до інших людей» $r=0,560$, «Любов» ($r=0,678$), що вказує на наявність у представників фемінно спрямованих осіб самопожертви заради інших. Помітний зв'язок зі шкалою «Високий соціальний статус й управління людьми» ($r=0,409$), шкалою «Визнання і повага людей, вплив на оточуючих» ($r=0,372$), що вказує на орієнтацію фемінно спрямованих осіб на соціальне оточення, з метою їхнього схвалення до своєї особистості. Також корелює з шкалою «Здоров'я» на рівні $r=0,508$, що вказує на прагнення вести здоровий спосіб життя. Шкала «Маскулінність» корелює з такими шкалами як: «Високий соціальний статус й управління людьми» $r=0,560$, «Визнання і повага людей, та вплив на оточуючих» $r=0,366$, «Соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві» $r=0,659$, що є суттєвим для маскулінно спрямованих особистостей, і вказує на їхню залежність від соціального середовища.

Отже, результати дослідження показали, що ціннісні орієнтації здобувачів – це поєднання їх світобачення у якості і громадянина, і особистості, а також – складна ієрархічна система, що визначає спрямованість студента як суб'єкта освітньо-виховних впливів у соціумі закладу вищої освіти і встановлює конкретні мотиви до майбутньої життєдіяльності.

Зазначимо, що зважаючи на існування у ієрархії протилежних цінностей, яким надається статус пріоритетних, можна припускати недостатню сформованість ціннісної структури здобувачів. Це проявляється у неузгодженості ціннісної структури студентів, недостатньому усвідомленні декларованих цінностей як внутрішніх підстав для регуляції поведінки, що, в свою чергу, позбавляє їх реальної спонукальної сили. Зазначене свідчить про необхідність застосування розвивальних впливів, що і є перспективою наших подальших досліджень у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–129.
2. Боришевський М. Й. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні сучасної молоді / М. Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. Праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2003. – Т. V, Ч. 5. – С. 34–42.
3. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник / О. Скрипниченко [та ін.]; Націонал. педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – 4-е вид., випр. і доп. – К.: Каравела, 2014. – 399 с.
4. Іванова Л. С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу / Л. С. Іванова, В. В. Овсяннікова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 4. – С. 16–19.



Наукове видання
НАУКА МАЙБУТНЬОГО
 Збірник наукових праць студентів,
 аспірантів та молодих вчених

НЗ4

Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. колегії В.В. Гоблик; заст. гол. ред. Т.І. Молнар. – Мукачево: РВВ МДУ, 2023. – Вип. 2(12). – 167 с.

У збірнику опубліковані статті студентів, аспірантів та молодих вчених, що відображають результати досліджень з природничих, технічних, гуманітарних, суспільних та економічних наук.

УДК 001(051)(045)''540*6''

***Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених
 «Наука майбутнього» зареєстрований у Google Scholar***

Підписано до друку 20.12.2023 р.

Формат 60x84 1/16

Папір офсет. Умовн. друк. аркушів 10

Тираж 10. Зам. № 87

Адреса видавництва:

Мукачівський державний університет,
 вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
 тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
 Державного реєстру видавців, виготовлювачів та розповсюджувачів
 видавничої продукції серія ДК № 4916 від 16.06.2015 р.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>